

03/2022

Implementacija Vladinog paketa za ekonomski preporod

IZVEŠTAJ O PRAĆENJU

Autor: Institut za razvojne politiku (INDEP)

Program: Demokratsko upravljanje

Objavljeno: Mart, 2022

Qeverisja Demokratike
Democratic Governance

Institut za razvojne politiku - INDEP

Publikacija Instituta za razvojnu politiku (INDEP). Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije se ne sme reprodukovati, čuvati u sistemu za pronalaženje ili prenositi, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, bez prethodne saglasnosti izdavača. Publikacija se može distribuirati elektronski, ali samo u celini i samo u nekomercijalne svrhe.

Stavovi i mišljenja izražena u vezi sa ovim izveštajem ne odražavaju nužno stavove Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država, USAID-a ili Vlade SAD.

Sadržaj

Spisak skraćenica.....	2
Uvod	3
Metodologija	4
Opšti pregled Paketa ekonomskog oporavka.....	5
Izveštaj o primeni.....	6
Mera 1 – Podrška zapošljavanju.....	6
Nivo primene	7
Mera 2 - Oživljavanje ekonomije i proizvodnje	9
Nivo primene	9
Mera 3 – Podrška porodici.....	11
Nivo primene	12
Mera 4 – Podrška javnosti.....	14
Nivo primene	14
Mera 5 - Ulaganje u infrastrukturu i životnu sredinu	16
Zaključak	16

Spisak skraćenica

AZRK – Agencija za zapošljavanje Republike Kosovo

INDEP – Institut za razvojnu politiku

IT - Informacione tehnologije

KEK – Kosovska elektroenergetska korporacija

KFKJ – Kosovski fond za kreditno jemstvo

MFRT – Ministarstvo finansija, rada i transfera

MIPT – Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine

MKOS – Ministarstvo kulture, omladine i sporta

MONTI – Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija

MP - Ministarstvo privrede

MZ – Ministarstvo zdravlja

PUK – Poreska uprava Kosova

Uvod

Pandemija KOVIDA-19 je pricinila štetu i ostavila velike posledice, koje direktno ili na drugi način pogađaju svakog građanina, u gotovo svakom aspektu života. Posledice ove pandemije su dugoročne i postaju sve očiglednije, uključujući ekonomsku, društvenu, ekološku, pa čak i političku sferu, uvek sudeći po nedavnim događajima. Uz svu pricinjenu štetu, ljudski ekosistemi imaju sposobnost da se revitalizuju i vrata starim obrascima. Međutim, da bi pomogle bržem, istovremeno zelenom oporavku, razne vlade su osmislile različite vidove pomoći u vidu paketa koji su, osim što su potpomogli privredni oporavak, istovremeno nastojali da ga usmere ka zelenom i održivom modelu.

I Vlada Republike Kosovo, je u periodu pandemije, pokušala da pomogne i ublaži ekonomske i socijalne posledice koje su pretrpeli njeni građani, kroz neke mere pomoći koje su bile usmerene na najugroženije kategorije, koje su istovremeno najviše pogođene ovom krizom. Na Kosovu su, mere o kojima je reč, imale za cilj ne samo da omoguće ekonomski preporod, već su bile i usmerene na to da odgovore na nekolicinu problema koji su već postali sastavni deo života na Kosovu. Tokom ovog perioda na Kosovu je usvojeno i sprovedeno nekoliko paketa usmerenih na socio-ekonomsku pomoć. Prvi usvojeni paket bio je Paket hitnih fiskalnih mera koji je usvojen u martu 2020, nastavljajući sa Paketom ekonomskog preporoda, koji je usvojen u decembru 2020. godine, i poslednjim paketom koji nosi naziv Paket ekonomskog oporavka, koji je usvojen jula 2021.

Paket ekonomskog oporavka se smatra jednim od najvažnijih i najvrednijih paketa iz ovog niza paketa. Pored značaja po ekonomsko i socijalno blagostanje, u paketu je izdvojeno i 420 miliona evra, što čini Paket ekonomskog oporavka, paketom najveće finansijske vrednosti. Paket oporavka ima za cilj da osnaži ženu u privredi, da formalizuje privredu, stvori nove ekonomske mogućnosti za mlade, poveća bruto domaći proizvod favorizovanjem proizvodnih sektora, dovede do sveukupnog privrednog rasta, poboljša blagostanje i druge pokazatelje pogođene merama iz ovog paketa. Uprkos tome, ne treba zanemariti značaj drugih paketa koji su doprineli ublažavanju posledica nakon pandemije i istovremeno povećanju socio-ekonomskog blagostanja. Ukupan iznos novca izdvojen za realizaciju svih paketa je 820.65 miliona evra.

Institut za razvojnu politiku (INDEP) je, u okviru projekta „Oporavak za održivost“, čiju realizaciju podržavaju Balkanski fond za demokratiju (BTD) i USAID, analizirao i propraatio proces primene Paketa ekonomskog oporavka, u periodičnim fazama, i i dalje nastavlja da to čini. Proces analize i praćenja se vrši na različite načine, kroz izveštaje o posmatranju i infografike. Ovaj izveštaj je drugi po redu, izveštaj o praćenju Paketa oporavka. Drugi izveštaj o praćenju je ponovo baziran na podacima pribavljenim od Ministarstva finansija, Ministarstva obrazovanja, Poreske uprave Kosova i drugih odgovornih institucija.

Drugi izveštaj o praćenju realizovan je kroz praćenje Paketa ekonomskog oporavka, a sastavljen je praćenjem perioda *decembar-februar*, u smislu primene mera iz Paketa oporavka. Generalno, proces praćenja obuhvata objavljivanje biltena kojih je do sada bilo 7, ukupno 12 informativnih infografika, 3 podkasta i 2 diskusije uživo sa važnim akterima a u svima njima je analiziran Paket oporavka i aktuelna postpandemijska situacija. Sve ove aktivnosti imaju za cilj da informišu građane o merama pomoći predviđenim Paketom i njegovoj primeni. Ove aktivnosti Instituta za razvojnu

politiku (INDEP) nastoje da povećaju transparentnost i odgovornost, a istovremeno da informišu građane o merama i pogodnostima koje imaju od Paketa ekonomskog oporavka.

Metodologija

Za izradu ovog izveštaja o praćenju korišćena je mešovita, kvantitativna i kvalitativna istraživačka metodologija. Ovaj izveštaj je sastavljen korišćenjem kvalitativnih istraživačkih metoda, konsultovanjem relevantnih dokumenata i prikupljanjem podataka i informacija iz različitih izvora, o sprovođenju mera Paketa ekonomskog oporavka. Pored toga, da bi ovaj izveštaj bio što potpuniji, INDEP je upotpunio niz kvalitativnih informacija kroz kvantitativno istraživanje. Tokom procesa sastavljanja izveštaja, INDEP je organizovao polustrukturirane sastanke i diskusije sa predstavnicima institucija, privrednih subjekata i drugih relevantnih interesnih strana, kako bi se dobile tačne i koherentne informacije o primeni Paketa oporavka. INDEP je takođe koristio metod posmatranja, kako bi procenio proces primene, kako bi ga sagledao izbliza i kako bi se osvrnuo na ponašanje izvršnih aktera duž vremenskog intervala od četiri meseca.

Nakon prikupljanja podataka, analiza podataka je prošla kroz dve glavne faze. U prvoj fazi, INDEP je sistematizovao podatke i sproveo analizu sadržaja. U drugom delu smo tabelarno prikazali podatke proizašle iz kvalitativnog istraživanja sa zaključcima iz razgovora, kako bismo izvukli konačne stavove. Na kraju, istraživanje je prošlo kroz opštu analizu razvojnog konteksta Kosova gde smo po stepenima prikazali nivo primene mera Paketa ekonomskog oporavka.

Stepeni nivoa primene mera podeljeni su na četiri nivoa. Ovi nivoi su:

1. Bez primene

Mera nije stavljena u funkciju i INDEP nije pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

2. Ograničena primena

Mera je stavljena u funkciju, ali INDEP nije pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

3. Delimična primena

Mera je stavljena u funkciju i INDEP je pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

4. Potpuna primena

Mera je stavljena u funkciju i INDEP je pronašao podatke da je mera u potpunosti primenjena

Ovom skalom predstaviceemo nivo trenutne primene mera sadržanih u ovom paketu ekonomske pomoći.

Podaci iz ovog izveštaja su pribavljeni od Ministarstva finansija, rada i transfera, Poreske uprave Kosova i Agencije za statistiku Kosova. Ovi podaci pomažu u poređenju i utvrđivanju stepena primene mera Paketa ekonomskog oporavka. Ovim podacima, INDEP ima za cilj da informiše građane i relevantne aktere o procesu primene Paketa oporavka.

Opšti pregled Paketa ekonomskog oporavka

Odmah nakon usvajanja Paketa oporavka, Vlada Kosova je krenula sa primenom mera iz istog Paketa. Paket oporavka ima za cilj da ublaži ekonomske i socijalne posledice izazvane pandemijom kovida-19, uz istovremeno povećanje blagostanja. Paket ima ukupno 5 mera, koje obuhvataju 3-7 pod-mera pomoći, podršku oživljavanju i formalizaciji privrede, zapošljavanju, proizvodnji, obrazovanju, zdravstvu, socijalnim šemama, javnim preduzećima. Vlada je dodelila ukupno 420 miliona evra za Paket oporavka, fokusirajući se na ublažavanje socio-ekonomskih posledica za najugroženije i kategorije pogođene pandemijom.

MFRT, koje je prevashodno odgovorno za izradu mera pomoći iz Paketa ekonomskog oporavka, je saradivao sa različitim institucionalnim akterima u procesu izrade i već saraduje u procesu njegove primene. Ostali akteri uključeni u proces sastavljanja i primene Paketa oporavka su MONT, MKOS, MZ, PUK. Ovi akteri su bili odgovorni za sastavljanje i sprovođenje konkretnih mera i pod-mera ovog paketa, ali i dalje glavni teret odgovornosti za pravilno sprovođenje Paketa pada na Vladu Kosova, odnosno MFRT.

Paket oporavka sadrži pet glavnih mera za čiju realizaciju su izdvojena finansijska sredstva u iznosu od 420 miliona evra. Od toga, 190 miliona evra se finansira iz budžeta Republike Kosovo, dok se preostalih 230 miliona evra finansira iz zajmova. Odobrenjem finansijskih sredstava izdvojenih za potrebe Paketa oporavka, za koja je izvršen rebalans budžeta za 2021. godinu, načinjene su izmene i dopune Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za potrebe budžeta Republike Kosovo za 2021. godinu iz Paketa ekonomskog oporavka¹. Mimo toga, Paket oporavka nastavlja sa primenom i 2022. godine. Vredi napomenuti da su neke od pod-mera paketa trajno budžetirane. Iako u budžetskim izdvajanjima za 2022. godinu nije predviđen ukupan iznos namenjen za podržavanje celokupne primene mera, neke mere su budžetirane direktno, a neke su već uključene u šeme socijalnih davanja Vlade.

Vredi napomenuti da tokom procesa sastavljanja pomoćnih mera Paketa oporavka, Vlada, kao glavni nosilac Paketa, nije održala javne konsultacije, koje se smatraju neophodnim u slučajevima kada takva inicijativa poprimi stvarni oblik. Konsultacije sa građanima, građanskim društvom i drugim nezavisnim institucijama smatraju se veoma neophodnim u ovakvim slučajevima jer je ovaj projekat od velikog značaja za građane i prilično je skup. Uključivanje trećih strana u bilo koju Vladinu inicijativu smatra se vitalnim i neophodnim za povećanje odgovornosti i transparentnosti. S obzirom da digitalna platforma za javne konsultacije postoji i da je veoma funkcionalna, njeno nekorišćenje u slučajevima kada se usvajaju i sprovedu projekti tako velikog obima, smatra se dubokim propustom i nemarom Vlade.

Problem se još više usložnjava činjenicom da je prema Uredbi 05/2016², Vlada dužna da svaki nacrt-predlog ili nacrt zakona stavi na digitalnu platformu za javne konsultacije. Razlog za to je što učešće trećih strana, kao što su građansko društvo i građani ili druge nezavisne institucije u ovako

¹Za detaljan narativni pregled procesa usvajanja Paketa i rebalansa budžeta za 2021. godinu u svrhu dodele sredstava za Paket oporavka, pogledajte [Raportin e Monitorimit 1](#).

² Uredba BR. 05/2016 O MINIMALNIM STANDARDIMA PROCESA JAVNIH KONSULTACIJA, Službeni list, 13.05.2016, Priština, dostupno na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15036> (pristupljeno februara 2022).

važnim procesima donošenja politika, ne samo da povećava odgovornost i transparentnost, već je od velikog interesa i za samu Vladu. Razlog za to je činjenica da Vlada pomaže i približava različite inicijative zasnovane na stvarnim problemima, tu je da sasluša zahteve i potrebe građana, i istovremeno ostvaruje koristi spoljne ekspertize, koja dolazi od trećih strana kao što su građansko društvo, privredni subjekti, koje ne bi trebalo nikada potceniti, a još manje u ovim teškim vremenima i uslovima.

Izveštaj o primeni

Mera 1 – Podrška zapošljavanju

Paket ekonomskog oporavka izdvaja novčane iznose za svaku meru i pod-meru. Za prvu meru pod nazivom „Podrška zapošljavanju“ izdvojeno je ukupno 50 miliona evra. U središtu ove mere bilo je zapošljavanje i formalizacija privrede. Ista je imala za cilj povećanje broja zaposlenih, s obzirom da se posebno nakon perioda pandemije situacija u odnosu na broj zaposlenih koja je već bila loša, dodatno pogoršala. Dodatna vrednost ove mere je što je bila usmerena uglavnom na osnaživanje žena i mladih, ali istovremeno je uticala na formalizaciju privrede. Prva mera uključivala je podršku sledećim grupama:

1. Vraćanje na posao onih koji su ostali bez posla tokom pandemije;
2. Podrška formalizovanim zaposlenima
3. Podrška zapošljavanju žena
4. Šema zagarantovanog zapošljavanja mladih
5. Obuka i zapošljavanje u IT
6. Podrška zapošljavanju osoba sa invaliditetom
7. Šema grantova za zanatlije

Ova mera podrške Paketa oporavka imala je za glavni cilj stvaranje novih radnih mesta, vođeno osnaživanjem žena i mladih. Formalizacija privrede bila je još jedan cilj prilikom sprovođenja mera, s obzirom da se prema brojnim studijama procenjuje da je Kosovo uspelo da pokrene svoju privredu u rasponu od 26.67% do 34.75%³. Nesumnjivo je da je ova mera dobar podsticaj za preduzetnike, da počnu da prijavljuju svoje privredne aktivnosti i da istovremeno povećaju poverenje radnika u privredne subjekte. Shodno tome, pružena je podrška ponovnom zapošljavanju, ženama kao i novim radnicima zaposlenim u ovim vremenima pandemije, uz značajne finansijske podsticaje. Mera 1 je takođe bila usredsređena na izgradnju kapaciteta mladih u oblasti IT, a mere se smatraju dovoljno inicirajućim i podsticajnim, ukoliko se u potpunosti sprovedu za deo mladih koji su orijentisani ka informacionim tehnologijama, kao i za mlade ili za druge koji nameravaju da pristupe stručnom osposobljavanju. Zaposleni sa invaliditetom ostvarili su podršku shodno merama predviđenim Paketom, ali ostaje da se prati sprovođenje svih mera.

³Analiza privrede u senci na Kosovu, Kosovska akademija nauka i umetnosti, 2019, Priština, dostupno ovde http://www.ashak.org/repository/docs/Analiza_e_ekonomise_ne_hije_ne_Kosove_529729.pdf (pristupljeno, februara 2022)

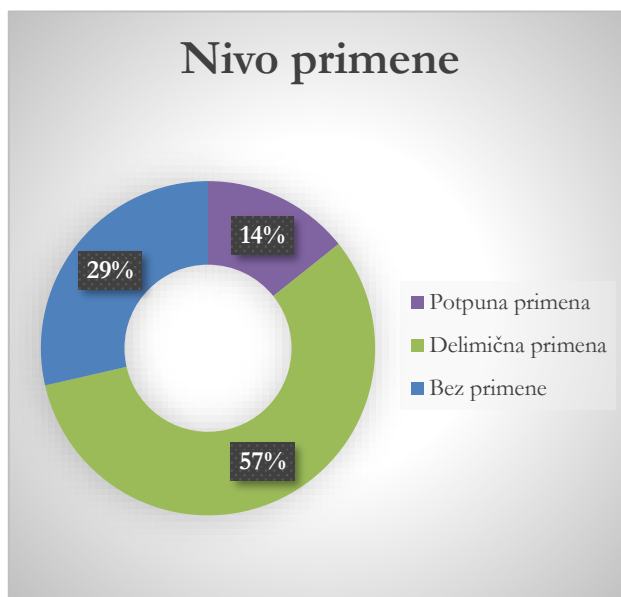
Nivo primene

Paket oporavka i dalje se nastavlja sprovođenjem mera, koje su krenule sa primenom 30. juna 2021. godine. Za prve tri mere Paketa koje su sastavljene i sprovedene pod nadležnošću Poreske uprave Kosova i počele da se primenjuju u periodu jul-avgust, smatralo se da je primena skoro završena, jer je prijavljivanje već bilo zatvoreno, a novih korisnika više nije bilo.⁴ Ovom prilikom, MFRT je novembra 2021. godine objavio podatke kojima je javnost obaveštena da je broj korisnika koji su ostvarili koristi od ove mere sledeći:

Mera 1.1 - 667 korisnika

Mera 1.2 - 3,134 korisnika

Mera 1.3 - 1,939 korisnika

Grafikon 1. Nivo primene mere „Podrška porodici“

Uprkos brojkama objavljenim u ovom periodu, Vlada Kosova je u februaru 2022. godine izdvojila sredstva od 3.5 miliona evra za nastavak sprovođenja nekih od mera. Jedna od mera za koju je odlučeno da se nastavi primena su i pod-mere 1.1, 1.2, 1.3 i 1.5⁵. Za mere 1.1, 1.2 i 1.3 iz ovog iznosa odobrenog u februaru 2021. godine izdvojeno je ukupno 1 milion evra, dok je za pod-meru 1.5 izdvojeno 500 hiljada evra. Ova sredstva se dodeljuju za mere za koje je prijava već zatvorena, a samim tim i mere 1.1, 1.2 i 1.3. Međutim, iako nije bilo zvaničnog obrazloženja Vlade, ova sredstva su možda dodeljena zbog neraspodeljivanja subvencija svim podnosiocima zahteva. Štaviše, u okviru ove mere pokrenuta je elektronska aplikacija za proveru zaposlenih, pomoću koje zaposleni mogu da provere da li su prijavljeni ili ne, i mogu da prijave svog poslodavca u slučaju da provere da nisu. Ovo, svakako, ima za cilj da ublaži neformalnu privredu, što zapravo predstavlja krajnji cilj ove mere. Nakon usvajanja zahteva MFRT-a, Vlada Kosova izdvaja finansijska sredstva i za druge mere koje slede u nastavku.

Jedna od ostalih mera čija je primena krenula u novembru bila je mera 1.4, odnosno garantovana šema zapošljavanja mladih. U okviru ove pod-mere, MFRT je u saradnji sa AZRK kreirao programe stažiranja 150 diplomiranih studenata na UP, kada je reč o mogućnosti zaposlenja na istom univerzitetu, naravno uz ispunjavanje nekih preliminarnih kriterijuma za studente. MFRT je kreirao isti program stažiranja sa PUK-om, potpisivanjem Sporazuma o saradnji za zapošljavanje 100 mladih profesionalaca, u periodu od 6 meseci, koji će primati bruto zaradu od 340 evra⁶. Prijavljivanje za ove programe stažiranja već je zatvoreno, ali još nema zvaničnih podataka o

⁴Za više informacija o primeni mera 1.1, 1.2, 1.3 u periodu septembar-novembar vidi [Raport i Monitorimit 1](#)

⁵Odluka 09/62 Vlade Kosova; Službeni list; 23.02.2022; Priština, dostupno ovde: <https://gzk.rks-gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

⁶Prijava za program stažiranja, Poreska uprava Kosova, dostupno na [https://apr.k.rks-gov.net/Content/News/Detail?id=TND7hs\(05xzlqozx1vU6BQ%3D%3D](https://apr.k.rks-gov.net/Content/News/Detail?id=TND7hs(05xzlqozx1vU6BQ%3D%3D)

početku rada mladih kandidata, izabranih za učešće u programu. Ovo može proizaći i iz činjenice da je mogućnost prijavljivanja za jedan od programa završena krajem decembra.

Kada je reč o narednoj pod-meri „Obuka i zapošljavanje u IT“, za koju su prema Paketu oporavka i MFRT-u izdvojena finansijska sredstva od 5 miliona evra, njena istinska primena još uvek nije počela. Štaviše, odlukom Vlade od 23. februara iz budžeta Republike Kosovo za 2022. godinu izdvojeno je 500 hiljada evra za ovu meru.⁷ Otvoreni su programi prijavljivanja za dodelu 2.000 vaučera u vrednosti do 600 evra za pohađanje obuka iz oblasti IT, preko kompanije za finansijske usluge FINAKON, ali još nema informacija da li je raspodela ovih vaučera počela ili ne. Ovo važi i na druge dve pod-mere 1.6 „Podrška zapošljavanju osoba sa invaliditetom“ i pod-meru 1.7 „Šema grantova za zanatlije“, čija realizacija dostiže cifru od 10 miliona evra. Još uvek nema podataka o početku njihove primene, čak ni na minimalnom nivou, a to se smatra zabrinjavajućim s obzirom na činjenicu da ugrožene grupe predmetnih pod-mera još uvek nisu dobile postpandemijsku državnu pomoć.

Tabela 1. Nivo primene mere 1

Mera	Nivo primene	Analiza
Vraćanje na radno mesto onih koji su ostali bez posla tokom pandemije:	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i bila je otvorena za prijavljivanje. Za ovu meru počele su isplate za korisnike i sve su načinjene, a takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.2 i 1.3)
Podrška formalizovanim zaposlenima	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i bila je otvorena za prijavljivanje. Počela je isplata korisnika ove mere i njena realizacija. Takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.1 i 1.3)
Podrška zapošljavanju žena	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i bila je otvorena za prijavljivanje. Počela je isplata za korisnike ove mere i njena realizacija. Takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.1 i 1.2)
Šema zagarantovanog zapošljavanja mladih	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i otvorene su prve mogućnosti prijavljivanja za plaćeno stažiranje ukupno 250 mladih stručnjaka.

⁷Odluka 09/62 Vlade Kosova; Službeni list; 23.02.2022; Priština, dostupno ovde: <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

Obuka i zapošljavanje u IT	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i do sada je izdvojeno 5 miliona 500 hiljada evra.
Podrška zapošljavanju osoba sa invaliditetom	Bez primene	Mera još uvek nije počela da se primenjuje i samim tim još uvek nije stavljena u funkciju.
Šema grantova za zanatlije	Bez primene	Mera još uvek nije počela da se primenjuje i samim tim još uvek nije stavljena u funkciju.

Mera 2 - Oživljavanje ekonomije i proizvodnje

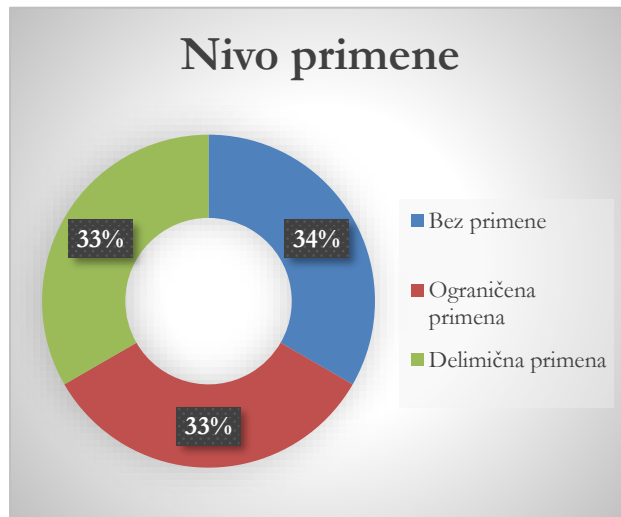
Bez ikakve sumnje je globalna kriza, poput pandemije KOVIDA-19, ostavila veliki trag i u privredi. Nastale posledice imale su veliki kratkoročni i dugoročni uticaj i na taj način su pogodile blagostanje svih. Iz ovog negativnog uticaja proizašla je nužnost da države intervenišu kako bi svele na minimum lančane efekte koje je pandemija izazvala globalno. Isto tako, na Kosovu su stvoreni ekonomski paketi kako bi se sprečio ekonomski kolaps. Paket oporavka, koji je trenutno u primeni, uključuje i pod-meru „Oporavak privrede i proizvodnje“ koja ima za cilj jačanje domaće privrede, kroz poboljšanje strukture BDP-a, uglavnom u proizvodnim sektorima. Da bi imala sveobuhvatan efekat, moraju se podržati i privredni subjekti pogođeni pandemijom. Iz tog razloga je prvobitno za ovu meru izdvojeno 108 miliona evra. Svakako bi oporavak privrede morao da se desi promenom starih obrazaca rada i usmeravanjem ka zelenoj budućnosti. Mera ima za cilj da smanji posledice kroz sledeće intervencije:

1. Subvencionisanje investicionih zajmova
2. Podrška privrednim subjektima za pristup finansijama
3. Ulaganja u IT i inovacije
4. Podrška izvozu
5. Revitalizacija sela kroz poljoprivredu i agroturizam
6. Oporavak ugostiteljstva i zatvorenih privrednih subjekata

Nivo primene

U drugom kvartalu praćenja primene Paketa oporavka, mera 2 se i dalje smatra delimično primenjenom. Prva pod-mera, počela je sa ograničenom primenom, gde je novac prikupljen bonovima dijaspore, u ukupnom iznosu od 10.43 miliona evra, dodeljen za subvencionisanje investicionih zajmova u proizvodnim i prerađivačkim preduzećima. Ova pod-mera ima za cilj da podrži proizvodni sektor u zemlji, konkretno da pruži pomoć proizvodnim preduzećima sa investicionim zajmovima, koji se daju konkretno za povećanje ljudskih i proizvodnih kapaciteta unutar kompanije⁸.

Primena pod-mere ostaje i dalje ograničena zbog činjenice da će prijavljivanje za ove kredite ostati otvoreno do juna 2022. godine. Kada je reč o primeni ove mere, bilo je polemika i protivljenja

Grafikon 2: Nivo primene mere „Oživljavanje ekonomije i proizvodnje“

proizvodnih preduzeća u vezi sa istom. Čak je ova mera ocenjena selektivnom jer podržava proizvodna preduzeća u ograničavajućim vremenskim okvirima, s obzirom na prvobitni period pandemije. Razlog za to je činjenica da se ovakvi subjekti mogu subvencionisati samo ako su se prijavili za takve kredite od oktobra 2021. godine. Još jedan nalaz INDEP-a proizlazi iz praćenja procesa primene Paketa jeste da su finansijska sredstva od 10 miliona 430 hiljada evra prebačena iz ove pod-mere da se utroše na druge načine. To dovodi do zaključka da je za realizaciju mere već na raspolaganju samo 20 miliona evra, uključujući i novac prikupljen bonovima

dijaspore, premda nema zvaničnog saopštenja da je taj novac prebačen za druge finansijske potrebe.

Pod-mera 2.4 „Podrška izvozu“ je u direktnoj sprezi sa pod-merom 2.1, jer ima za cilj pružanje finansijske podrške proizvodnim preduzećima, subvencionisanje izgradnje kapaciteta rukovodećeg kadra za stručnu sertifikaciju, marketing i učešće na obuci u inostranstvu, u smislu pronalaženja novih tržišta. Ovu pod-meru je MFRT uveo istovremeno sa merom 2.1, ali je i dalje samo u prvoj fazi njene operacionalizacije. Takođe, pod-mera 2.2 „Podrška preduzećima za pristup finansijama“ ostaje da se primeni u ograničenom obimu. Pored podrške tarifnim garancijama od 3 miliona evra KFKJ-a⁹, ostatak iznosa obećanog Paketom ostaje neispunjen. Štaviše, treba napomenuti da je Vlada Kosova izdvojila sredstva za pod-meru 2.5 „Revitalizacija sela kroz poljoprivredu i agroturizam“ u iznosu od 2 miliona 500 hiljada evra.¹⁰, ali još uvek nije počela primena ove pod-mere. Isto se desilo i sa drugim pod-merama za koje još nema zvaničnih podataka da li se priprema početak njihove primene ili ne.

⁸Odluka 66/2021 Vlade Kosova, Službeni list, 28.10.2021, Priština, dostupna na <https://mf.rks.gov.net/desk/inc/media/7095D9A9-25D7-4FB5-97AD-8EEFF4EDC1C9.pdf> (pristupljeno februara, 2022)

⁹Vesti, Ministarstvo finansija, rada i transfera, 11.08.2021, Priština, dostupno na <https://mf.rks.gov.net/Page.aspx?id=1,2,1111>, (pristupljeno februara 2022)

¹⁰Odluka 20/50 Vlade Kosova, Službeni list, 23.12.2021, Priština, dostupna na <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

Tabela 2. Nivo primene za meru 2

Mera	Nivo primene	Analiza
Subvencionisanje investicionih zajmova	Ograničena primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za podnošenje prijave za subvencije.
Podrška privrednim subjektima za pristup finansijama	Delimična primena	Mera je počela da se sprovodi i za njenu punu primenu izdvojeno je 3 miliona evra.
Ulaganja u IT i inovacije	Bez primene	Mera još nije stavljena u funkciju i nije počela da se primenjuje.
Podrška izvoza	Ograničena primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za podnošenje prijave za subvencije.
Revitalizacija sela kroz poljoprivredu i agroturizam	Delimična primena	Mera je krenula sa primenom i izdvojena su finansijska sredstva od 2 miliona 500 hiljada evra.
Oporavak ugostiteljstva i zatvorenih privrednih subjekata	Bez primene	Mera još nije stavljena u funkciju i nije počela da se primenjuje.

Mera 3 – Podrška porodici

Usled pandemije KOVIDA-19, globalno društva i zajednice pretrpele su potrese i regres, povećavajući tako siromaštvo, nejednakost, diskriminaciju i dovodeći do puno negativnih pojava. Kosovsko društvo je takođe pretrpelo snažne potrese i napade, koji su u biti uticali na njegovo blagostanje. Bez sumnje, nakon takve humanitarne i zdravstvene krize, socijalna dimenzija pridobila je posebnu pažnju i vlade su se globalno pripremile za brz odgovor u tom smeru. Za razliku od drugih vlada, Vlada Kosova je preduzela mere podrške koje utiču na socijalnu dimenziju, uključujući ih u pakete ekonomskog i socijalnog oporavka. Paket oporavka koji se trenutno primenjuje uključuje neke mere podrške preduzeću u sklopu kojih su izdvojena finansijska sredstva od 50 miliona evra. Prvobitno je planirano da se ovaj iznos rasporedi u šest pod-mera. Februara ove godine, Vlada je dodala još dve pod-mere koje će biti detaljnije obrađene u nastavku. Slede pod-mere:

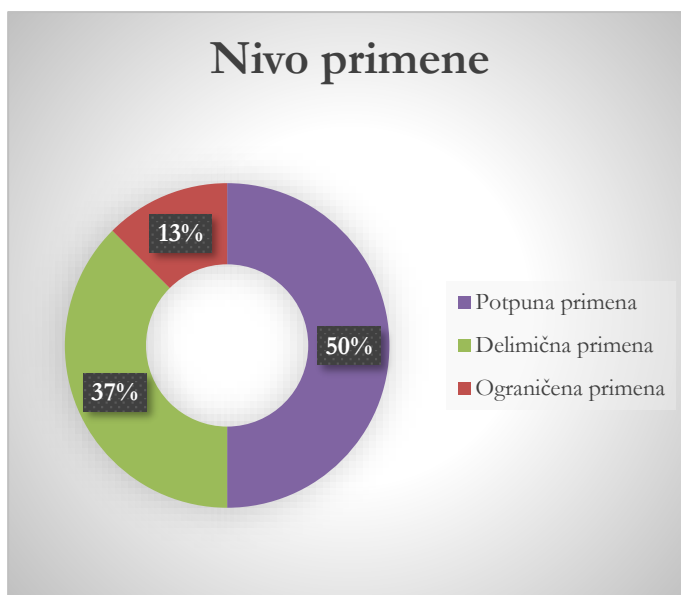
1. Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice
2. Podrška penzionerima i porodicama korisnicima socijalne pomoći
3. Reforma šeme socijalne pomoći
4. Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice
5. Isplata za nezaposlene porodilje
6. Podrška porodičnoj likvidnosti
7. Podrška u prevazilaženju energetske krize
8. Povećanje državnih rezervi

Nivo primene

Pošto je treća mera posebno prioritarna, Vlada Kosova se njom ozbiljnije pozabavila. Ovakav način postupanja je bar donekle uticao na operacionalizaciju gotovo svih pod-mera, za razliku od drugih mera. Pod-mera 3.1 „Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice“, još uvek nije u potpunosti primenjena. Razlog za to je činjenica da su smrtni slučajevi usled pandemije KOVIDA-19 i dalje aktivni. Treba, međutim, napomenuti da je prijava za prvu grupu zatvorena i da su isplate načinjene, a još nije otvoreno novo prijavljivanje za ostale grupe koje su imale smrtnih slučajeva u periodu nakon prijavljivanja. Sa druge strane, što se tiče mere 3.2, mimo izdvajanja finansijskih sredstava za 2021. godinu, kao i dodataka koji su primenjivani u prethodna tri meseca, vredi napomenuti da će penzijska šema nastaviti da se primenjuje, a dodaci za penzionere su sada postali stalni. Tako da od 2022. nijedan dodatak na penziju neće biti ispod vrednosti od 100 evra. Isto važi i za naknade za porodice korisnika socijalne pomoći, što znači da je mera u potpunosti sprovedena.

Pod-mera 3.3 je na početku primene, zbog činjenice da je u decembru potpisan sporazum o finansiranju „Projekta reforme sistema socijalne pomoći na Kosovu“ između MFRT i Svetske banke¹¹. Sporazumom su obećana finansijska sredstva u iznosu od 45 miliona evra, koja će biti namenjena za poboljšanje učinka šeme socijalne pomoći. Još uvek nema zvaničnih podataka kada će sporazum biti konkretizovan i kada će kategorije obuhvaćene pod-merom početi da ostvaruju koristi. Pod-mera 3.4 pod nazivom „Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice“ je pod-mera koja je u potpunosti realizovana.

„Isplata za nezaposlene porodilje“ je peta pod-mera trećeg paketa mere, koja ima za cilj osnaživanje žena i njihovog finansijskog položaja. Ova pod-mera je sprovedena 2021. godine u potpunosti, pošto se prijava podnosi svakog meseca a isplate su načinjene¹². Pod-mera se i dalje primenjuje, a budžet planiran za 2022. godinu predviđa da se ova finansijska podrška primeni i u nastavku, najmanje do 2024. godine¹³. Pod-mera 3.6 ima za cilj da podrži porodičnu likvidnost, i cilj subvencionisanje potrošačkih kredita. Ova pod-mera je krenula

Grafikon 3: Nivo primene mere 'Podrška porodici'

¹¹ Vesti, Ministarstvo finansija, rada i transfera, Vesti, 26.10.2021, Priština, dostupno na <https://mf.rks-gov.net/Page.aspx?id=1,2,1141>, (pristupljeno februara 2022)

¹²Odluka 54/2021 Vlade Kosova, Službeni list, 08.09.2021, Priština, dostupna na <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/4F250604-F09F-481F-B678-EB53F7BE9BEF.pdf> (pristupljeno februara, 2022)

¹³ Zakon 08/L-066 o budžetskim izdvajanjima u budžet Republike Kosovo za 2022. godinu, Službeni list, decembar 2021, Priština, dostupan na <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/1F77FA35-E121-43D3-9683-791B0ADE3337.pdf> (pristupljeno februara, 2022)

sa primenom, otvaranjem procesa prijavljivanja za potrošačke kredite uz subvencionisanje 10 % kredita, do iznosa od 10.000 evra. Do sada je načinjena isplata za 3,396 korisnika ove mere i nema zvaničnih podataka da li će se ova subvencija nastaviti i u 2022. godini, ali s obzirom na to da su 23. decembra dodeljena i druga finansijska sredstva u iznosu od 6 miliona evra za sprovođenje ove pod-mere, očekuje se nastavak njene realizacije za subvencionisanje ostalih podnosilaca zahteva.¹⁴

Vlada Kosova odobrila je dve nove pod-mere za prevazilaženje krize izazvane ekonomskim posledicama pandemije KOVIDA-19. Za primenu pod-mere 3.7 izdvojena su budžetska sredstva u vrednosti od 20 miliona evra. Ovu pod-meru će sprovesti Ministarstvo privrede koje će ovaj iznos novca preneti KEK-u za subvencionisanje uvoza električne energije. Za povećanje državnih rezervi, dakle u sklopu pod-mere 3.8, izdvojeno je ukupno 10 miliona evra.¹⁵ Ova sredstva su prebačena Ministarstvu industrije, preduzetništva i trgovine koje će sprovoditi ovu meru u koordinaciji sa MFRT.

Tabela 3. Nivo primene za meru 3

Mera	Nivo primene	Analiza
Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i počela je da se primenjuje. Već je izvršena isplata za oko 3,396 porodica koje su izgubile člana porodice kao posledica pandemije KOVIDA-19.
Podrška penzionerima i porodicama korisnika socijalne pomoći	Potpuna primena	Ova finansijska podrška je postala trajna.
Reforma šeme socijalne pomoći	Ograničena primena	Postignut je dogovor sa Svetskom bankom u okviru ove pod-mere, međutim ta mera je još uvek na početku primene.
Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i već je završen rok za prijavljivanje. Učinjen je pokušaj da se njom podrže narodne kuhinje za socijalno ugrožene. MTFP je potpisao ugovore o finansijskoj podršci sa predstavnicima organizacija korisnika.
Isplata za nezaposlene porodilje	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i počela je isplata korisnicima. Mera je budžetirana da bude realizovana do 2024. godine.
Podrška porodičnoj likvidnosti	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za prijavljivanje za potrošačke kredite. Do sada su izvršene isplate za 3,396 lica, a izdvojena su i druga finansijska

¹⁴Odluka br. 19/50 Vlade Kosova, Službeni list, 23.12.2020, Priština, dostupna na <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

¹⁵Odluka 01/65 Vlade Kosova, Službeni list, 26.02.2022, Priština, dostupna na <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

		sredstva u iznosu od 6 miliona evra.
Podrška u prevazilaženju energetske krize	Potpuna primena	Izdvojena su budžetska sredstva u iznosu od 20 miliona evra. Ovu pod-meru će sprovesti MP, koje će ovaj iznos novca preneti KEK-u za subvencionisanje uvoza električne energije.
Povećanje državnih rezervi	Potpuna primena	Za ovu meru izdvojena su finansijska sredstva od 10 miliona evra. Ova sredstva su prebačena MIPT koje će primeniti ovu meru u koordinaciji sa MFRT.

Mera 4 – Podrška javnosti

U sklopu Podrške javnosti ili četvrte mere Paketa ekonomskog oporavka ukupno je izdvojeno 112 miliona evra. Uspešna i potpuna primena mere ima za glavni cilj povećanje kvaliteta javnih usluga, pomažući u oporavku od posledica pandemije dole navedenih sektora. Mera je od posebne važnosti iz razloga što uključuje i pomoć albanske dijaspore. Pod-mere uključuju podršku za sektore navedene u nastavku:

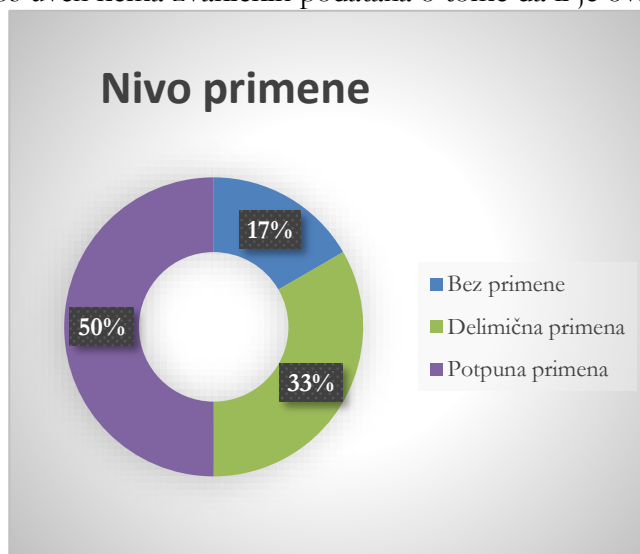
1. Podrška zdravstvu
2. Podrška prosveti
3. Podrška kulturi i sportu
4. Podrška bezbednosti
5. Podrška dijaspori
6. Podrška javnim preduzećima

Nivo primene

U tromesečju procesa praćenja primene Paketa ekonomskog oporavka, za period novembar-februar, analizirana je sledeća pod-mera za koju je prvobitno izdvojen budžet od 112 miliona evra. Prva pod-mera ove mere „Podrška zdravstvu“ još uvek nije u potpunosti primenjena. Izveštaj o praćenju za tromesečni period od septembra-novembra analizirao je preraspodelu finansijskih sredstava od 2.7 miliona evra za ovu pod-meru¹⁶ koja je dovela do delimične primene mere. Međutim, u ovom drugom kvartalu, izdvojena su dodatna sredstva od 3 miliona evra za nastavak njene primene.

¹⁶ Izveštaj o praćenju primene Paketa ekonomskog oporavka Vlade, INDEP, decembar 2021, Priština, dostupan na https://indep.info/wp-content/uploads/2021/12/BTD_INDEP-Raporti-i-Monitorimit_ALB.pdf, (pristupljeno februara 2022)

Što se tiče druge pod-mere ove mere, decembra 2021. godine doneta je odluka da se za pod-meru 4.2 izdvoji iznos od 4 miliona 110 hiljada evra, koji obuhvata finansijsku podršku obrazovanju. Osim donete odluke o raspodeli sredstava, još uvek nema zvaničnih podataka o tome da li je ova mera počela da se primenjuje i da li se njenom realizacijom ostvaruju zacrtani ciljevi. Treba napomenuti da su pod-mere 4.3 i 4.5 već u potpunosti realizovane, s obzirom da su sredstva za ove mere izdvojena, kako je predviđeno Paketom oporavka, a sredstva izdvojena za pod-meru 4.5 su smanjila troškove granične polise za sve pripadnike dijaspore koji dolaze na Kosovo. Na sastanku Vlade 23. decembra usvojena je takođe odluka o dodeli sredstava u iznosu od 2 miliona 400 hiljada evra, za nastavak sprovođenja ove mere i u predstojećem periodu. U vezi sa pod-merom 4.4 „Podrška bezbednosti“, nema zvaničnih podataka, kao ni odluke Vlade o početku njene primene. Iz tog razloga se ova pod-mera još uvek smatra neprimenjenom.

Grafikon 4. Nivo primene mere „Podrška javnosti“

„Podrška javnim preduzećima“ pod rednim brojem 6 mere 4, takođe je počela sa primenom. Vlada je izdvojila finansijska sredstva u iznosu od 10 miliona 860 hiljada evra za finansijsku podršku javnim preduzećima.¹⁷ Od sprovođenja ove mere, koristi će ostvariti centralna i lokalna javna preduzeća, koja se suočavaju sa finansijskim poteškoćama, kao posledica pandemije. Javna preduzeća će imati mogućnost da uzimaju beskamratne zajmove, kako bi pokrila troškove poslovanja i finansijske obaveze. Kompanije koje će biti podržane su Trepča ad i Telekom ad, koje rizikuju da izgube licencu za rad, u slučaju neizmirivanja svojih finansijskih obaveza.

Tabela 4. Nivo primene za meru 4

Mera	Nivo primene	Analiza
Podrška zdravstvu	Delimična primena	Izdvojeno je 3 miliona evra za nastavak sprovođenja ove mere.
Podrška prosveti	Delimična primena	Izdvojeno je 4 miliona 110 hiljada evra za finansijsku podršku obrazovanju
Podrška kulturi i sportu	Potpuna primena	Za ovu meru za podršku kulturnim i sportskim aktivnostima izdvojeno je 5 miliona evra
Podrška bezbednosti	Bez primene	Mera još nije stavljena u funkciju i nije počela da se primenjuje.
Podrška dijaspori	Potpuna primena	Za ovu meru je izdvojeno 5 miliona evra za podršku dijaspori.

¹⁷Odluka br. 01/53 Vlade Kosova, Službeni list, 31.12.2021, Priština, dostupna na <https://gzk.rks-gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno februara, 2022)

Podrška javnim preduzećima	Potpuna primena	Izdvojeno je 10 miliona 860 hiljada evra za finansijsku podršku javnim preduzećima.
----------------------------	-----------------	---

Mera 5 - Ulaganje u infrastrukturu i životnu sredinu

Ova mera Paketa ekonomskog oporavka je jedna od najvažnijih mera i njena primena je od velikog značaja za INDEP, imajući u vidu da se INDEP zalaže za energetske efikasnost već 10 godina. Za realizaciju ove pete mere, izdvojena su finansijska sredstva od 100 miliona evra. Ova suma novca namenjena je strateškim projektima i investicijama koje se na ovaj ili onaj način odnose na očuvanje životne sredine.

Izveštaj o praćenju realizacije Paketa oporavka za kvartal septembar - novembar, predviđa nivo primene ove mere, koji je, nažalost, u to vreme bio u fazi 0, dakle još uvek nije ni počela. Trenutno je situacija ista, a MFRT kao i cela Vlada Kosova još uvek nije krenuo ni sa predstavljanjem projekata ili investicija koje namerava da realizuje u okviru sprovođenja ove mere. Predstavljanje Paketa oporavka ulilo je nadu u sprovođenje ove mere, od velike važnosti za Kosovo. Predmetna mera takođe sadrži projekte od višegodišnjeg značaja za Kosovo, kao što su investicije u filtere TE Kosovo B i drugi projekti koji poboljšavaju živote stanovnika i generalno kvalitet vazduha na Kosovu. INDEP konstatuje da nivo primene ove mere još nije počeo i to je alarmantno za građane Kosova, s obzirom na činjenicu da je sada pravo vreme da se deluje za drugačiju rekonstrukciju u tom pogledu i da okrenemo ka zelenoj budućnosti.

Zaključak

S obzirom na to da Paket oporavka sadrži veoma važne mere za oporavak privrede i povećanje blagostanja na Kosovu, nakon teškog perioda pandemije KOVIDA-19, nužno je da se ove mere oporavka sprovedu u potpunosti. Mere imaju za cilj da, pored obnove privrede, to učine na održiv način. Formalizacija privrede, osnaživanje žena, nove mogućnosti zapošljavanja, nove socijalne šeme su neki od glavnih ciljeva koje paket namerava da ispuni. Treba imati na umu da je sada više nego ikada potrebno da institucije intervišu, kako bi se poboljšao standard i kvalitet života građana Kosova.

INDEP je, u analizi za period od decembra - februara pratio sprovođenje mera Paketa oporavka, primetivši da je njihova primena nastavljena, i to u mnogo većoj meri nego što je to bio slučaj u prvom periodu. Uprkos činjenici da se proces primene mera ne može lako pratiti, usled nedostatka standardizacije podataka koji proizilaze iz primene Paketa, INDEP smatra da se primena mera odvija po planu, uz manje izuzetke. Do februara 2022. godine, ukupno 7 mera primenjeno je u potpunosti, 11 mera je delimično primenjeno, 3 u ograničenom obimu, a 4 su ostale neprimenjene. Ovo ne uključuje meru 5, koja još nije počela sa primenom, ni na početnom nivou. Ovo, naravno, ozbiljno zabrinjava, jer pored velikog značaja koji ova mera ima, s obzirom da je energija aktuelna tema, ovo je istovremeno i poslednji trenutak da se usredsredimo ka drugačijoj budućnosti.

Svakako, smatra se da su ostale mere, sa izuzetkom mere 5, na relativno prihvatljivom nivou primene. Prva mera se sprovodi, iako postoje dve pod-mere koje još nisu krenule sa primenom, ostale pod-mere se realizuju u potpunosti, a čak su i za neke od pod-mera ponovo dodeljena finansijska sredstva, kako bi se njihova realizacija nastavila i tokom 2022. godine. Sa druge strane, primena druge mere ima prostora za poboljšanjima, usled činjenice da još uvek nijedna njena pod-mera nije primenjena u potpunosti. Svakako, za ovu meru su izdvojena finansijska sredstva, međutim, očekuje se početak realizacije subvencija za potrošačke kredite i potreban je brz odgovor u vezi sa merama koje nisu brzo sprovedene. „Podrška porodici“ kao treća mera, stoji dobro sa stanovišta analize primene njenih pod-mera. Vredi napomenuti da su dve pod-mere ove mere preobraćene u trajne šeme, i uprkos činjenici da su potrebna poboljšanja kada je reč o finansijskim sredstvima, one predstavljaju neophodan korak ka povećanju socijalnog blagostanja. Poslednja, kada je reč o primeni, mera 4 nosi sa sobom veliki budžet planiran za njenu primenu, i relativno dobro stoji. Osim planiranih, takođe su i izdvojena potrebna budžetska sredstva, a njene dve pod-mere su u potpunosti primenjene. Međutim, treba imati u vidu da postoje pod-mere koje proizilaze iz ove mere, čija primena nije zabeležila ni najmanji nivo. Generalno se može zaključiti da je nivo primene u ovom periodu bolji nego u prvom kvartalu, međutim treba raditi intenzivno dalje, kako bi došlo do istinskog oporavka i poboljšanja života građana Kosova, koje je pandemija zatekla u lošem stanju, ali ih je ostavila gotovo uništene.

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

„Ovaj projekat podržava Balkanski fond za demokratiju (BTD), projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i američkog naroda, preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), a sprovodi ga Institut za razvojnu politiku – INDEP. Stavovi i mišljenja izneti u njemu ne odražavaju nužno i mišljenja BTD, GMF, USAID-a ili Vlade SAD-a.“

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

„Ovaj projekat podržava Balkanski fond za demokratiju (BTD), projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i američkog naroda, preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), a sprovodi ga Institut za razvojnu politiku – INDEP. Stavovi i mišljenja izneti u njemu ne odražavaju nužno i mišljenja BTD, GMF, USAID-a ili Vlade SAD-a.“